

Sygn. akt V Ca 446/16

POSTANOWIENIE

Dnia 12 stycznia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie V Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Adam Simoni (spr.)
Sędziowie:	SSO Barbara Chłędowska SSO Małgorzata Mazur
Protokolant:	st. sekr. sąd. Edyta Rak

po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 2017 r. w Rzeszowie

na rozprawie

sprawy z wniosku M. K. i K. K.
z udziałem M. M.
o rozgraniczenie nieruchomości

na skutek apelacji wnioskodawców
od postanowienia Sądu Rejonowego w Ł.

z dnia 17 marca 2016 r., sygn. akt I Ns 561/15

uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Ł.do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSO Barbara Chłędowska SSO Adam Simoni SSO Małgorzata Mazur

Sygn. akt V Ca 446/16

Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z dnia 12 stycznia 2017 r.

Postanowieniem z dnia 17 marca 2016 r., sygn. akt I Ns 561/15, Sąd Rejonowy w Ł.w pkt I oddalił wniosek, w pkt II kosztami postępowania obciążył strony po 1/2 części oraz w pkt III zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty zastępstwa procesowego (k.29). Motywy rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy zawarł w pisemnym uzasadnieniu orzeczenia zalegającym na 31-32.

Apelację od powyższego orzeczenia złożyli wnioskodawcy M. K. oraz K. K., zaskarżając je w części w zakresie pkt I oddalającego wniosek o rozgraniczenie. Skarżący zarzucili Sądowi naruszenie szeregu przepisów postępowania, a mianowicie:

- art. 6 § 1 kpc poprzez błędną interpretację i niewłaściwe zastosowanie przejawiające się tym, że Sąd wydał postanowienie kosztem nie zachowania gwarancji procesowych stron i nie wyjaśnienia sprawy, czym naruszył zasadę koncentracji materiału dowodowego;
- art. 130⁴ § 1, § 4, § 5 kpc oraz art. 83 ust 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, poprzez pominięcie dowodu dopuszczonego z urzędu w sytuacji, gdy strony nie uiściły zaliczki na opinie biegłego oraz poprzez nie zarządzenie tymczasowego wyłożenia kosztów przez Skarb Państwa na opinię biegłego połączoną z oględzinami;
- art. 207 § 6 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez oddalenie wniosku dowodowego o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, a następnie dowodu z przesłuchania stron pomimo, że w sprawie wystąpiły wyjątkowe okoliczności z uwagi na uchylenie części postanowienia dowodowego i dowody te nie były spóźnione;
- art. 210 § 1 i § 2 w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez uniemożliwienie stronom ustnego zgłoszenia żądań, wniosków oraz przedstawienia twierdzeń i dowodów na ich poparcie. Uniemożliwienie odniesienia się wnioskodawcy do wniosków dowodowych o przesłuchanie stron zgłaszanych przez uczestnika;
- art. 212 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez zaniechanie informacyjnego przesłuchania stron i dążenia do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne
- art. 217 § 1 i § 2 w zw. z art. 13 § 2 poprzez pominięcie wniosków dowodowych zgłaszanych przez strony, pomimo zmiany treści postanowienia dowodowego wydanego z urzędu, przyjęcia że wnioski dowodowe powoływane są jedynie dla zwłoki, a okoliczności sporne zostały dostatecznie wyjaśnione;
- art. 227 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez nieustalenie faktów, które były przedmiotem rozstrzygnięcia;
- art. 232 kpc w zw. z art. 13 § 2 poprzez niedopuszczenie dowodu z urzędu – z oględzin w sytuacji gdy wnioskodawca wniósł o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, a Sąd w uzasadnieniu podniósł, że gdyby wnioskodawca złożył wniosek o wydanie opinii biegłego i oględzin to wniosek „łączny” byłby uwzględniony;
- art. 278 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego w sytuacji, gdy do rozstrzygnięcia sprawy wymagane były wiadomości specjalne;
- art. 299 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez niedopuszczenie dowodu z przesłuchania stron w sytuacji, gdy zostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia.

Ponadto apelujący postawili zarzuty ewentualne, a mianowicie naruszenie:

- art. 213 § 1 i art. 228 § 2 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez brak wzięcia pod uwagę faktów znanych Sądowi z urzędu tj. sytuacji na spornym gruncie i poprzez uznanie za niezbędne, przeprowadzenia dowodu z oględzin miejsca sporu pomimo, że Sąd w tym samym składzie, prowadząc sprawy pomiędzy tymi samymi stronami o wydanie nieruchomości oraz o zaniechanie naruszeń, przeprowadzał oględziny miejsca sporu;
- art. 223 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez nie skłanianie stron do ugody we właściwej chwili;
- art. 292 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez zaniechanie zarządzenia oględzin w sytuacji, gdy wnioskodawca zgłaszał wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, a Sąd uznał, że zasadny jest wniosek dowodowy z oględzin oraz opinii biegłego;
- art. 607 kpc w zw. z art. 130 § 1 kpc poprzez brak wezwania o doręczenie odpisów z ksiąg wieczystych lub rejestru gruntów.

W oparciu o powyżej sformułowane zarzuty, skarżący wnieśli o uchylenie orzeczenia Sądu Rejonowego w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, a także o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych (k.43-47).

W odpowiedzi na apelację uczestnik wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego od wnioskodawców na rzecz uczestnika (k.81).

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja jest zasadna z niżej naprowadzonych względów.

W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy 17 grudnia 2015 r. w oparciu o art. 232 kpc oraz art. 292 kpc dopuścił dowód z oględzin przedmiotowych nieruchomości, stanowiących przedmiot rozgraniczenia z udziałem biegłego geodety oraz wezwał strony do uiszczenia zaliczek pod rygorem pominięcia dowodów oraz przyjęcia granicy ustalonej w postępowaniu administracyjnym (k.20). Następnie w dniu 17 marca 2016 r. Sąd Rejonowy w oparciu o art. 240 § 1 kpc uchylił ww. postanowienie dowodowe w części poprzez wykreślenie słów: „i przyjęcia granicy ustalonej w postępowaniu administracyjnym”. Ponadto Sąd z uwagi na brak zapłaty zaliczek przez strony pominął dowody z oględzin miejsca przedmiotu postępowania i opinii biegłego geodety (k.28).

Sąd Rejonowy w uzasadnieniu wskazał, iż w sytuacji jaka zaistniała w niniejszym postępowaniu, Sąd dokonuje wyboru pomiędzy pominięciem czynności a jej dokonaniem tymczasowo na koszt Skarbu Państwa. Ponadto podniósł, że w przedmiotowej sprawie wnioskodawcy początkowo działali bez pełnomocnika, stąd wynika decyzja Sądu o dopuszczeniu powyższych dowodów. Natomiast brak zdaniem sądu było podstaw prawnych, aby wydatki na przeprowadzenie tych dowodów wyklądał tymczasowo Skarb Państwa.

W tym miejscu Sąd Okręgowy pragnie zauważyć, iż ww. twierdzenie Sądu Rejonowego jest błędne, albowiem brak podstaw by uznać, aby Sąd miał możliwość wyboru pomiędzy pominięciem dowodu, a tymczasowym obciążeniem kosztami Skarb Państwa, ponieważ inna jest podstawa prawna oraz faktyczna dokonania ww. czynności przez Sąd. Tymczasowe pokrycie kosztów przeprowadzenia dowodów przez Skarb Państwa, będzie miało miejsce gdy Sąd postanowił przeprowadzić dowód z urzędu, a taka sytuacja miała miejsce w przedmiotowej sprawie.

Zgodnie z art. 130⁴ § 1 kpc Strona, która wnosi o podjęcie czynności połączonej z wydatkami, obowiązana jest uiścić zaliczkę na ich pokrycie w wysokości i terminie oznaczonym przez sąd. Jeżeli więcej niż jedna strona wnosi o podjęcie czynności, sąd zobowiązuje każdą stronę, która z czynności wywodzi skutki prawne, do uiszczenia zaliczki w równych częściach lub w innym stosunku według swego uznania. Stosownie zaś do § 5 ww. przepisu w razie nieuiszczenia zaliczki sąd pominie czynność połączoną z wydatkami. Jak wynika z powyższego przepisu, zasadą jest, iż w postępowaniu cywilnym to strony ponoszą wydatki związane z prowadzeniem sprawy, a w szczególności wydatki związane z przeprowadzeniem dowodów takich jak opinia biegłego lub oględziny, natomiast jeśli strona nie uiści zaliczki w wyznaczonym terminie, Sąd jest uprawniony do pominięcia dowodu.

Przepis art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, stanowi z kolei, iż jeżeli przepisy ustawy przewidują obowiązek działania i dokonywania czynności połączonej z wydatkami z urzędu, sąd zarządzi wykonanie tej czynności, a kwotę potrzebną na ich pokrycie wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Dotyczy to także dopuszczenia i przeprowadzenia przez sąd z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę.

Ponadto w wyjątkowych okolicznościach, gdy bez przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego niemożliwe jest prawidłowe rozstrzygnięcie sprawy, sąd orzekający może dopuścić taki dowód z urzędu (art. 232 zd. 2 kpc), także wtedy gdy obie strony reprezentowane są w sprawie przez pełnomocników procesowych będących profesjonalistami (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 22.11.2000 r., I ACa 763/00, OSA 2002, Nr 7, poz. 45).

Jeżeli zatem sąd dopuści z urzędu dowód w postępowaniu cywilnym, to kwotę potrzebną na pokrycie wydatków związanych z tą opinią tymczasowo wykląda Skarb Państwa na podstawie zd. 2 ww. przepisu art. 83 ust. 1.

W postanowieniu z dnia 2 kwietnia 2014 r., sygn. akt IV CSK 450/13 (Legalis nr 981805) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż nałożony na sąd w postępowaniu nieprocesowym obowiązek działania z urzędu oznacza, że sąd nie może skutecznie powołać się na brak udowodnienia przez uczestnika danej okoliczności. Jeżeli jest ona istotna dla rozstrzygnięcia sprawy, a brak jest inicjatywy dowodowej uczestnika, sąd ma obowiązek dowód taki przeprowadzić z urzędu. Dowód z opinii biegłego ze względu na jej składnik w postaci wiadomości specjalnych jest dowodem tego rodzaju, iż nie może być zastąpiony inną czynnością dowodową, np. przesłuchaniem świadka. Jeżeli więc - zgodnie z art. 278 § 1 kpc - sąd może uzyskać wiadomości specjalne wyłącznie na skutek skorzystania z pomocy biegłego, to sąd dopuszcza się naruszenia art. 232 zdanie drugie kpc, jeżeli z urzędu nie przeprowadza dowodu z opinii biegłego, niezbędnego dla właściwej oceny zasadności zgłoszonego zarzutu. W razie więc braku odpowiedniej inicjatywy dowodowej strony dopuszczenie w takiej sytuacji dowodów z urzędu stanowi jedyny sposób przeciwdziałania niebezpieczeństwu oczywiście nieprawidłowego rozstrzygnięcia sprawy.

Przenosząc powyższe rozważania w realia przedmiotowej sprawy, Sąd Okręgowy pragnie podkreślić, iż w postępowaniu nieprocesowym zasada kontrydiktoryjności postępowania doznaje pewnych ograniczeń. Poza wyraźnym wskazaniem możliwości działania z urzędu (np. art. 510 § 2 k.p.c., 609 § 2 k.p.c.) należy brać pod uwagę przy orzekaniu specyfikę poszczególnych rodzajów spraw, które wymagają aktywniejszej postawy sądu niż ma to miejsce w procesie. Skoro Sąd Rejonowy wydał z urzędu postanowienie w przedmiocie przeprowadzenia dowodu z oględzin oraz opinii biegłego, to pomimo braku uiszczenia przez strony zaliczek na pokrycie kosztów przeprowadzenia dowodów, nie powinien był ich pomijać. W tej sytuacji zgodnie z dyspozycją art. 81 ust. 1 zd. 2 ww. ustawy koszty te tymczasowo powinien pokryć Skarb Państwa. Stosownie do treści art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Sąd w orzeczeniu kończącym sprawę powinien rozstrzygnąć o kosztach poniesionych przez Skarb Państwa zgodnie z zasadami wyznaczonymi przez ten przepis.

Istota rozgraniczenia polega na wyodrębnieniu nieruchomości z innych otaczających ją gruntów przez ustalenie zasięgu prawa własności w stosunku do gruntów sąsiadujących. Następuje to przez określenie położenia punktów i linii granicznych, utrwaleniu ich znakami granicznymi na gruncie oraz sporządzeniu odpowiednich dokumentów. Rozgraniczenie nieruchomości następuje według kryteriów określonych w art. 153 kc. W przepisie tym wskazano trzy przesłanki ustalenia przebiegu granic, z tym że wcześniejsza ma priorytet przed kolejną. Zgodnie z ww. przepisem w pierwszej kolejności rozgraniczenie powinno nastąpić według stanu prawnego. Dopiero po stwierdzeniu, że stanu prawnego nie można ustalić, ustalenie granic powinno nastąpić według kolejnego kryterium tj. spokojnego posiadania. Gdy natomiast i ta metoda nie pozwoli na ustalenie przebiegu granic, a postępowanie nie doprowadziłoby do ugody, wówczas Sąd ustali granice z uwzględnieniem wszelkich okoliczności. Ponieważ wymienione kryteria wyłączają się wzajemnie, dopóki więc możliwe jest ustalenie granic w oparciu o pierwsze kryterium, dopóty niedopuszczalne jest sięganie po dalsze (orzeczenie Sądu Najwyższego z 10.07.1980 r., sygn. III CRN 193/80, niepubl.).

W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszym postępowaniu doszło do nierozpoznania istoty sprawy, które ma miejsce wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 2).

Ma to miejsce między innymi wtedy, gdy sąd odmówił dalszego prowadzenia sprawy, przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, terminu przedawnienia, przedwczesność powództwa czy też nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich

twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego, bezpodstawnie przyjmując, że nie zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2015 r., sygn. akt III PZ 11/14, Legalis nr 1186168).

Sąd Rejonowy w ogóle nie rozpoznał materialnoprawnej podstawy przedmiotu sprawy, pomijając dowody dopuszczone uprzednio z urzędu, a jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia Sąd pierwszej instancji skupił się jedynie na formalnej stronie postępowania dowodowego, natomiast zaniechał rozpoznania sprawy co do meritum.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, pozostawiając Sądowi Rejonowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego stosownie do treści art. 386 § 4 kpc oraz art. 108 § 2 kpc.

SSO Barbara Chłędowska SSO Adam Simoni SSO Małgorzata Mazur